O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

Kurbanova Dilrabo Xaitbayevna
Guliston davlat pedagogika instituti
stajor-o‘qituvchisi
dilrabokurbonova54@gmail.com
Sevinch Baxromova Rustam qizi
Guliston davlat pedagogika instituti
boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 37-23-guruh talabasi
sevinchbaxromova0601@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Maqola doirasida pedagogik texnologiyalarning ta’rifi va turlari, jumladan, interfaol usullar va texnologik vositalar haqida ma’lumot beriladi. Interfaol darslar, guruh ishlari va online platformalarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini qanday rivojlantirishiga misol sifatida keltiriladi.O‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholash usullari, jumladan, testlar, loyihalar va ijodiy ishlanmalar muhokama qilinadi.Maqola ta’lim sohasida innovatsiyalarni joriy etish va o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Mustaqil fikrlash,pedagogik texnologiyalar,o‘quvchilarning qobiliyatlari,ta'lim jarayoni,interfaol metodlar ,tanqidiy fikrlash ,multimedia vositalari,o‘yin asosidagi o‘qitish,rolli o‘yinlar,individualizatsiya, o‘z-o‘zini baholash,motivatsiya,ijtimoiy ko‘nikmalar.

Abstract: This article examines the importance of pedagogical technologies in the development of independent thinking skills of students. The article provides information on the definition and types of pedagogical technologies, including interactive methods and technological tools. Interactive lessons, group work, and the use of online platforms are examples of how students can develop independent thinking skills. Methods of assessing students' independent thinking skills, including tests, projects, and creative work, are discussed. and includes practical recommendations aimed at increasing the creative potential of students.

Key words: Independent thinking, pedagogical technologies, students' abilities, educational process, interactive methods, critical thinking, multimedia tools, game-based teaching, role-playing games, individualization, self- self-esteem, motivation, social skills.

Mustaqil fikrlash – o‘quvchilarning o‘z fikrlarini yaratish, muammolarni tahlil qilish va yangi g‘oyalarni ishlab chiqish qobiliyatidir. XXI asrda bu qobiliyatlar talab qilinadi, chunki zamonaviy dunyo tez o‘zgaradi va o‘quvchilarning muammolarni hal qilish qobiliyatlari muhimdir.Ushbu qobiliyat nafaqat ta’lim jarayonida, balki hayotning barcha sohalarida ham muhimdir. Mustaqil fikrlash o‘quvchilarga murakkab muammolarni aniqlash va ularga yechim topish imkoniyatini beradi. Bunday qobiliyatlar o‘quvchilarni nafaqat maktabda, balki kelajakda professional hayotlarida muvaffaqiyatli bo‘lishlariga yordam beradi.O‘quvchilar turli fikrlarni baholash va o‘zlarining pozitsiyalarini shakllantirishga o‘rganadilar. Tanqidiy fikrlash esa har qanday ma’lumotni chuqur tahlil qilish va o‘z qarorlarini asoslash qobiliyatidir.O‘quvchilar o‘z-o‘zini baholash va o‘z qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatini topadilar, shuningdek, o‘z maqsadlarini aniqlab, ularga erishish uchun strategiyalar ishlab chiqishga o‘rganadilar. Mustaqil fikrlash innovatsion g‘oyalarni ishlab chiqish va yaratuvchanlikni rivojlantirish imkoniyatini beradi, bu esa zamonaviy dunyoda raqobatbardosh bo‘lish uchun muhimdir.O‘quvchilar o‘z fikrlarini ifoda etish va boshqalar bilan baham ko‘rish jarayonida ijtimoiy va emotsional qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu ularning muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi

va mustaqil, mas'uliyatli qarorlar qabul qilishlariga yordam beradi.Natijada, mustaqil fikrlash ta’lim jarayonida asosiy o‘rin tutadi va o‘quvchilarni faol, ijodkor va mas'uliyatli shaxslar sifatida tarbiyalashga yordam beradi. Bunday qobiliyatlarni rivojlantirish uchun pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash zarur.

Pedagogik texnologiyalar. Pedagogik texnologiyalar – bu ta’lim jarayonini samarali boshqarish va o‘quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirishga mo‘ljallangan uslublar va vositalardir. Ular o‘qituvchilarga o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini optimallashtirishda yordam beradi va o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Quyida pedagogik texnologiyalarning asosiy turlari va ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni keltirilgan.

1. **Interfaol o‘qitish metodlari.**Interfaol darslar o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.Darslar davomida o‘quvchilarni turli mavzular bo‘yicha munozaralarga jalb qilish. O‘qituvchi muammoni taqdim etadi, o‘quvchilar esa o‘z fikrlarini bildirishadi. Bu usul tanqidiy fikrlash va o‘z fikrlarini ifoda etish qobiliyatlarini oshiradi.O‘quvchilarni kichik guruhlarga bo‘lish va ularga loyihalar, tadqiqotlar yoki taqdimotlar tayyorlashni topshirish. Guruh ishlarida har bir o‘quvchi o‘z rolini bajaradi, bu esa hamkorlik qobiliyatini oshiradi va jamoa bilan ishlashni o‘rgatadi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarni faollashtirishga qaratilgan usullar bo‘lib, quyidagi usullarni o‘z ichiga oladi:

Munozara. O‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etishlari va bir-birlari bilan fikr almashishlari uchun munozaralar tashkil etish. Bu ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Guruh ishlari. O‘quvchilar kichik guruhlarga bo‘lib, birgalikda muammo yechish, loyihalar yaratish va g‘oyalarni muhokama qilish imkoniyatini olishadi. Bu, hamkorlik va ijtimoiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Rolli o‘yinlar.O‘quvchilar muayyan rollarni bajarish orqali real hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qiladilar. Bu usul empatiya va tushunishni oshiradi.

2. **Multimedia va interaktiv vositalar.** Zamonaviy texnologiyalarni ta’lim jarayoniga kiritish o‘quvchilarni jalb qilish va bilimlarni o‘zlashtirishni osonlashtiradi.O‘qituvchilar darslar davomida taqdimotlar va videolarni qo‘llash orqali mavzuni yanada qiziqarli va tushunarli qilishlari mumkin. Bu usul vizual materiallar yordamida murakkab g‘oyalarni osonroq tushunishga yordam beradi. Ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlash uchun online platformalardan (masalan, Google Classroom yoki Moodle) foydalanish. Bu platformalar orqali o‘qituvchilar topshiriqlar berish, natijalarni baholash va o‘quvchilar bilan doimiy aloqada bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash ta’lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi:

Taqdimotlar. PowerPoint yoki boshqa taqdimot dasturlari orqali vizual materiallar tayyorlash. Bu o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi va mavzuni yanada tushunarli qiladi.

Video materiallar. Ta’lim dasturlari, hujjatli filmlar yoki animatsiyalar yordamida mavzularni jonlantirish. Video materiallar ko‘pincha murakkab g‘oyalarni oson tushunishga yordam beradi.

3. **O‘yin asosidagi o‘qitish**. O‘yinlar ta’lim jarayonini qiziqarli qilish va o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishda samarali vositadir.O‘quvchilar ma’lum vazifalarni bajarish orqali ta’lim oladilar. Masalan, o‘qish savodxonligi darsida o‘quvchilar muayyan davrni simulyatsiya qilish orqali o‘sha davr haqida ko‘proq ma’lumotga ega bo‘lishlari mumkin. Bu jarayon ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.Ta’limga oid interaktiv o‘yinlar orqali o‘quvchilar ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Masalan, matematik o‘yinlar yordamida hisoblash ko‘nikmalarini mustahkamlash.

O‘yinlar orqali o‘qitish – o‘quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni o‘zlashtirishni osonlashtirishning samarali usuli. Bu usul o‘yin elementlarini o‘qitish jarayoniga kiritishni o‘z ichiga oladi:

Kvestlar. O‘quvchilar ma’lum vazifalarni bajarish orqali yangi bilimlarni egallaydilar.

Simulyatsiya o‘yinlari. O‘quvchilar turli vaziyatlarda qarorlar qabul qilishadi, bu esa mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

4. Individualizatsiya va differensiyatsiya. Har bir o‘quvchining o‘ziga xos qobiliyatlari, ehtiyojlari va o‘rganish usullari bor. Pedagogik texnologiyalar orqali ta’limni individualizatsiya qilish imkoniyatlari:

Individual topshiriqlar. O‘quvchilarning qobiliyatiga mos keladigan muammolarni berish.

Turli darajadagi materiallar. O‘quvchilarga moslashtirilgan resurslar va materiallar taqdim etish, bu esa har bir o‘quvchining o‘ziga xos ehtiyojlarini qondirish imkonini beradi.

Pedagogik texnologiyalar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ular ta’lim jarayonini qiziqarli, interfaol va individual tarzda tashkil etishga yordam beradi, bu esa o‘quvchilarning o‘z fikrlarini erkin ifoda etishlariga va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

O‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholash. Bu jarayon nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash, balki ularning tahlil qilish, baholash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Quyida mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholash usullari va metodologiyalari keltirib o‘tamiz:

1. Testlar va anketalar. Testlar va anketalar — o‘quvchilarning bilimini baholashda keng qo‘llaniladigan usullar.

Qisqa savollar va testlar. O‘quvchilardan ma’lum bir mavzu bo‘yicha savollarga javob berish talab etiladi. Bu usul bilim darajasini tezda baholash imkonini beradi. Qisqa savollar o‘quvchilarni o‘z bilimlarini tahlil qilishga undaydi.

Anketalar. O‘quvchilarning fikrlarini va munosabatlarini o‘rganish uchun anketalar tuzish. Bu usul o‘quvchilarning o‘z fikrlarini ifoda etish imkoniyatini yaratadi.

2. Ijodiy ishlar. Ijodiy ishlanmalar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholashda samarali vosita hisoblanadi.

Loyihalar. O‘quvchilarga berilgan mavzu asosida loyihalar tayyorlashni topshirish. Bu jarayonda o‘quvchilar muammolarni aniqlash, tadqiqot o‘tkazish va yechimlar ishlab chiqishlari kerak. Loyihalarning natijalari ularning ijodiy fikrlashini ko‘rsatadi.

Ijodiy yozuvlar. O‘quvchilarga erkin mavzular bo‘yicha insho yoki esselar yozish. Bu usul ularning fikrlarini tartibga solish va ifoda etish qobiliyatlarini baholashga yordam beradi.

3. Guruh muhokamalari. Guruh muhokamalari o‘quvchilarning fikr almashish va muloqot qilish qobiliyatlarini baholashda muhim rol o‘ynaydi.

Guruh taqdimotlari. O‘quvchilarga guruh bo‘lib tayyorlangan taqdimotlar orqali o‘z g‘oyalarini taqdim etish. Bu jarayonda ular bir-birlarini tinglaydi va fikrlarini baham ko‘rishadi. O‘quvchilarning o‘zaro muloqoti va fikr almashishi mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Munozaralar. O‘quvchilarga muayyan mavzu bo‘yicha munozara o‘tkazishni taklif qilish. Bu jarayonda ularning fikrlarini mustaqil ifoda etishlari va boshqalar bilan bahs qilishlari talab etiladi.

4. Individual baholash. O‘quvchilarni individual baholash usullari ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini aniqlashda qo‘llaniladi.

Refleksiya. O‘quvchilardan dars davomida o‘z fikrlarini va his-tuyg‘ularini yozib olishlarini so‘rash. Bu, o‘quvchilarning o‘z-o‘zini tahlil qilish qobiliyatini baholash imkonini beradi.

Individual intervyu. O‘quvchilar bilan individual suhbatlar o‘tkazish. Bu usul ularning fikrlarini chuqurroq tushunishga va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini aniqlashga yordam beradi.

O‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholash ta’lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Turli baholash usullari yordamida O‘quvchilarning qobiliyatlarini aniqlash, rivojlantirish va takomillashtirish imkoniyatini yaratish mumkin. Bu jarayon, o‘z navbatida, o‘quvchilarning o‘z fikrlarini erkin ifoda etishlariga va mustaqil fikrlashlarini kuchaytirishga yordam beradi.

O‘quvchilarning o‘z-o‘zini rivojlantirish va o‘z fikrlarini ifoda etish imkoniyatlarini kengaytirish, ularni ijodiy va tanqidiy fikrlashga rag‘batlantirish, ta’lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.Natijada, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish

va baholash jarayonlari, ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli va raqobatbardosh shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolmatov A. "Ta’lim metodologiyasi: nazariy asoslar va amaliyot". -T., Ta’lim va Innovatsiyalar nashriyoti, 2018-yil.

2. Qodirov S. "Pedagogik texnologiyalar: nazariy va amaliy yondashuvlar". -T., O‘zbekiston Ta’lim Akademiyasi, 2019-yil.

3. Raxmonov A. "Interfaol o‘qitish usullari: ta’lim jarayonida innovatsiyalar". -T., Fan va Ta’lim nashriyoti, 2020-yil.

4. Abdullayeva N. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar: nazariy va amaliy jihatlar".Oliy Ta’lim Vazirligi, 2021-yil.

5. Sattorov M. "O‘quvchilarning mustaqil fikrlashini baholash: metodologik yondashuvlar".Ta’lim va Ilm nashriyoti, 2022-yil.